

Małgorzata Polna

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
e-mail: marten@amu.edu.pl*

Skala i kierunki wyłączenia gruntów leśnych na cele nieleśne w województwie wielkopolskim

Zarys treści: Wyłączenie gruntów z produkcji leśnej oznacza rozpoczęcie innego niż leśne użytkowanie gruntów. Warunkiem legalnego przeznaczenia gruntów leśnych na inne cele jest uzyskanie decyzji o wyłączeniu. W artykule przedstawiono skalę, kierunki oraz zróżnicowanie przestrzenne wyłączeń gruntów leśnych na cele nieleśne w województwie wielkopolskim. Omówiono też zasady wyłączenia gruntów leśnych z produkcji. Podstawę opracowania stanowią niepublikowane dane pozyskane z rocznych sprawozdań z przebiegu realizacji przepisów o ochronie gruntów leśnych, uzyskane w Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w Poznaniu, Pile, Szczecinie i Zielonej Górze oraz roczniki „Leśnictwo” z lat 2003–2016. Zakres czasowy pracy obejmuje lata 2002–2016. Analizę przeprowadzono w ujęciu powiatów.

Słowa kluczowe: lasy, grunty leśne, wyłączenia z produkcji leśnej, województwo wielkopolskie

Wprowadzenie

Wyłączenie gruntów z produkcji leśnej oznacza rozpoczęcie innego niż leśne użytkowanie gruntów. Jest ono konieczne w przypadku zaistnienia okoliczności, które skłaniają do zmiany formy ich użytkowania, i dotyczy sytuacji, gdy działka jest oznaczona w ewidencji gruntów symbolem Ls (las). Inwestycja powinna być realizowana już na gruntach wyłączonych z produkcji leśnej. Warunkiem legalnego wyłączenia gruntów leśnych z produkcji jest uzyskanie decyzji o wyłączeniu.

Zasady wyłączenia gruntów leśnych z produkcji reguluje ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. 2015, poz. 1695 z późn. zm.). Gruntami leśnymi w rozumieniu ustawy są grunty określone jako lasy w przepisach o lasach, zrekultywowane dla potrzeb gospodarki leśnej, oraz pod drogami dojazdowymi do gruntów leśnych. Należy zauważyć, że lasem w myśl ustawy o lasach z dnia 28 września 1991 r. (t.j. Dz.U. 2017, poz. 788

z późn. zm.) jest grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną lub czasowo jej pozbawiony, który jest przeznaczony do produkcji leśnej, stanowi rezerwat przyrody, wchodzi w skład parku narodowego albo jest wpisany do rejestru zabytków. Powołana ustawa wskazuje jako las również grunt związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także grunty wykorzystywane na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.

Celem artykułu jest przedstawienie skali, kierunków oraz zróżnicowania przestrzennego wyłączeń gruntów leśnych z produkcji w województwie wielkopolskim. Badania prowadzono w oparciu o niepublikowane dane pozyskane z rocznych sprawozdań z przebiegu realizacji przepisów o ochronie gruntów leśnych w zakresie wyłączania gruntów z produkcji leśnej uzyskane w Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w Poznaniu, Pile, Szczecinie i Zielonej Górze. W opracowaniu posłużono się również danymi zawartymi w rocznikach „Leśnictwo” z lat 2003–2016. Na ich podstawie sporządzono bazę gruntów wyłączonych z produkcji leśnej, z uwzględnieniem struktury ich własności oraz wyszczególnieniem celu wyłączenia: użytków kopalnych, terenów przemysłowych, terenów komunikacyjnych, terenów osiedlowych, zbiorników wodnych i pozostałych terenów. Podstawową jednostką badawczą jest powiat. Badania dotyczą lat 2002–2016. Jednak w przypadku przestrzennego rozmieszczenia gruntów wyłączonych z produkcji i przeznaczonych na cele nieleśne ograniczono je do okresu 2010–2016. Takie podejście zostało wymuszone dostępnością danych statystycznych.

Zasady wyłączania gruntów z produkcji leśnej

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. 2015, poz. 1695) decyzja zezwalająca na wyłączenie gruntów z produkcji jest wymagana dla wszystkich gruntów leśnych, niezależnie od ich własności. Powołana ustawa uzależnia wyłączenie gruntów z produkcji od ich przeznaczenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Dla wyłączenia z produkcji gruntów leśnych, które nie zostały przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod daną inwestycję, konieczna jest zmiana planu. Zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2012, poz. 647 z późn. zm.) jeszcze przed przekazaniem radzie gminy planu miejscowego do uchwalenia wójt, burmistrz albo prezydent miasta występuje z wnioskiem o zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne. Do wniosku dotyczącego państwowych gruntów leśnych dołącza opinię dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, natomiast w odniesieniu do gruntów parków narodowych – opinię dyrektora parku. Zgoda taka w przypadku gruntów leśnych stanowiących własność Skarbu Państwa udzielana jest przez ministra właściwego do spraw środowiska lub upoważnionej przez niego osoby. W odniesieniu do pozostałych gruntów leśnych wymagana jest zgoda marszałka

województwa wyrażana po uzyskaniu opinii izby rolniczej. Samo uzyskanie zgody nie zmienia przeznaczenia gruntu, konieczne jest zamieszczenie tych postanowień w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (por. Maćkiewicz, Motek 2014).

W sytuacji braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla danego obszaru zmiana przeznaczenia gruntu może nastąpić w wyniku wydania decyzji o warunkach zabudowy bądź decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W myśl ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2012, poz. 647 z późn. zm.) jest to możliwe, gdy teren będący przedmiotem wniosku nie wymaga uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntu leśnego na cele nieleśne lub jest objęty zgodą uzyskaną przy sporządzaniu miejscowych planów na mocy zapisów nieobowiązującej już ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. (Hełdak 2008, Kwartnik-Pruc i in. 2011, Prus 2012, Czyżyk 2016, Kurowska 2017).

Wyłączenie gruntów z produkcji leśnej, przeznaczonych na cele nierolnicze i nieleśne, może nastąpić po wydaniu decyzji zezwalającej na takie wyłączenie. W decyzji określone zostają obowiązki związane z wyłączeniem. Jej wydanie następuje jeszcze przed uzyskaniem pozwolenia na inwestycję. Do wydawania decyzji upoważnieni są dyrektorzy regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych. W odniesieniu do gruntów leśnych wchodzących w skład parków narodowych decyzje o wyłączeniu z produkcji wydają dyrektorzy tych parków. Po otrzymaniu decyzji wnioskodawca może przejść do faktycznego wyłączenia gruntu z produkcji, tj. użytkowania go w nieleśny sposób i realizacji zamierzonych projektów (Cyerman 2011, Cyerman i in. 2012). Jednakże jest zobowiązany do uiszczenia należności i opłat rocznych związanych z wyłączeniem gruntów leśnych z produkcji, a w razie dokonania przedwczesnego wyrębu drzewostanu także do wniesienia jednorazowego odszkodowania. Obowiązek, o którym mowa, nie dotyczy wyłączenia gruntów z produkcji leśnej na cele budownictwa mieszkaniowego – do 500 m² w przypadku budynku jednorodzinnego oraz do 200 m² na każdy lokal mieszkalny w przypadku budynku wielorodzinnego.

Zmiany w powierzchni i lokalne zróżnicowanie wyłączeń gruntów leśnych

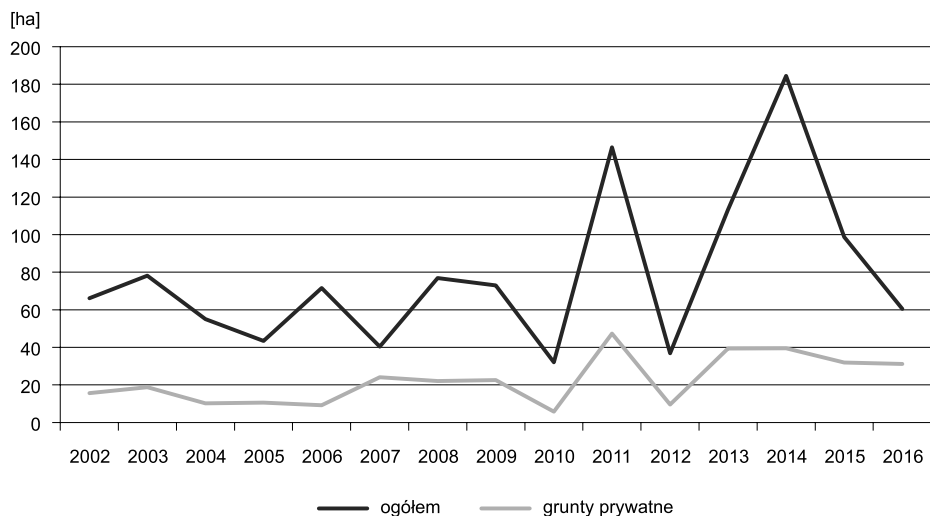
W województwie wielkopolskim w latach 2002–2016 wyłączono z produkcji 1177,13 ha gruntów leśnych. Stanowi to 13,4% ogółu gruntów leśnych wyłączonych w tym samym okresie w Polsce. Tylko w województwie łódzkim w badanych latach wyłączono z produkcji więcej terenów leśnych niż w województwie wielkopolskim. Przeciętny wskaźnik gruntów wyłączonych kształtował się na poziomie 1,5 ha w przeliczeniu na 1000 ha lasów i był wyższy niż w kraju (1 ha).

Powierzchnia gruntów leśnych, które zostały wyłączone z produkcji, ulegała wahaniom (tab. 1). Roczny rozmiar wyłączeń zawierał się w granicach od 40,43 ha (2007 r.) do 184,52 ha (2014 r.). Analiza trendu liniowego ($y = 3,8333x +$

Tabela 1. Grunty leśne wyłączane z produkcji na cele nieleśne w województwie wielkopolskim w latach 2002–2016

Lata	Ogółem	W tym grunty prywatne	Kierunki wyłączenia					
			użytki kopalne	tereny			zbiorniki wodne	pozostałe
				przemysłowe	komunikacyjne	osiedlowe		
w ha								
2002	66,1	15,6	54,9	2,6	2,5	1,4	0,0	4,7
2003	78,2	18,8	60,9	11,4	2,9	1,1	0,0	1,8
2004	55,1	10,2	35,5	7,6	3,1	1,9	0,0	7,0
2005	43,5	10,5	18,4	5,0	3,3	0,7	0,4	15,6
2006	71,6	9,2	20,7	33,6	10,1	1,4	0,0	5,8
2007	40,4	24,1	30,6	3,6	2,8	1,7	0,0	1,8
2008	76,9	22,1	27,7	22,9	0,9	1,1	0,0	24,2
2009	72,9	22,6	30,4	29,4	6,9	2,0	0,0	4,2
2010	32,0	5,8	10,5	6,0	13,5	0,7	0,0	1,4
2011	146,5	47,3	135,2	8,4	0,5	0,7	0,0	1,6
2012	36,9	9,6	15,8	16,5	0,2	0,4	0,0	4,0
2013	113,2	39,3	93,9	5,6	0,3	1,6	0,0	11,9
2014	184,5	39,4	160,9	3,3	0,4	1,7	0,0	18,2
2015	98,7	31,9	90,5	0,0	0,1	0,7	0,0	7,4
2016	60,5	31,1	53,2	2,0	0,3	1,0	0,0	4,1
Razem	1177,0	337,5	839,1	157,9	47,8	18,1	0,4	113,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników „Leśnictwo” z lat 2003–2016 oraz sprawozdań z przebiegu realizacji przepisów o ochronie środowiska.

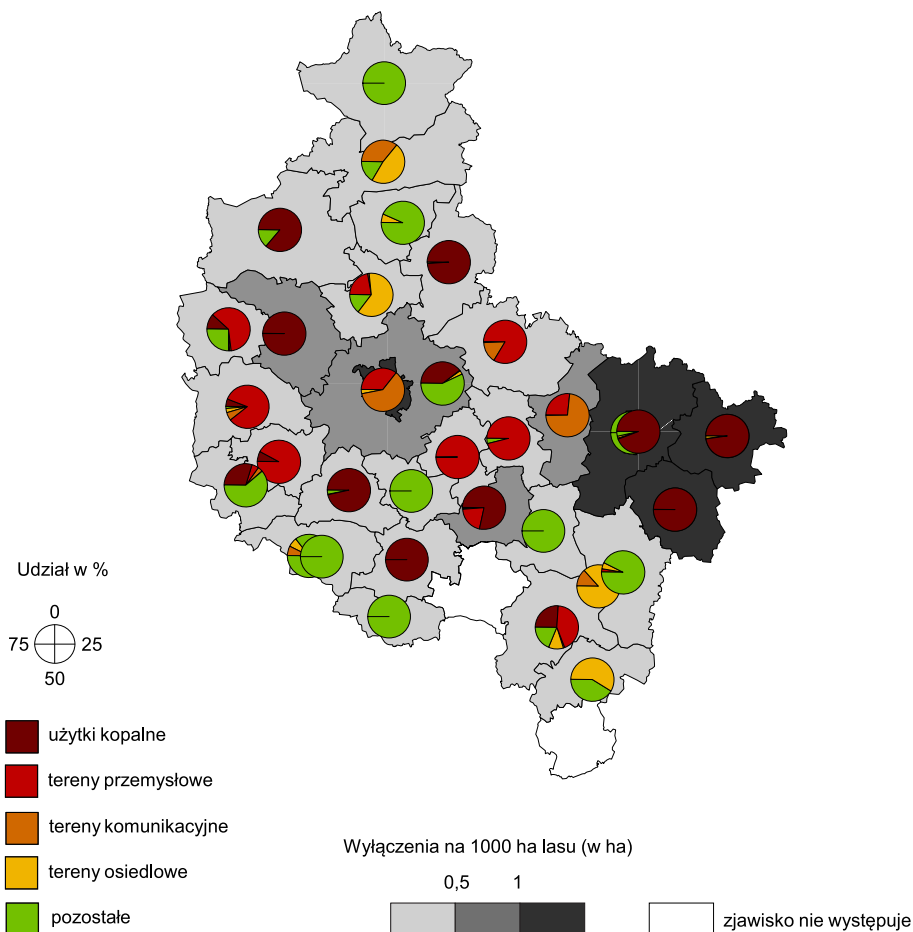

Ryc. 1. Powierzchnia wyłączeń gruntów leśnych w latach 2002–2016

47,809) wykazała, że średnioroczny wzrost powierzchni wyłączonych z produkcji wynosił około 3,8 ha (ryc. 1).

Największą powierzchnię terenów leśnych wyłączono z produkcji w powiecie tureckim – 383,71 ha, tj. 57,1%, ogólnego areálu wyłączeń w badanym okresie. Na drugim miejscu pod względem intensywności zmian znajduje się powiat kolski z 69,52 ha wyłączonych gruntów leśnych (10,3%). Na kolejnym miejscu plasuje się powiat koniński, gdzie wyłączono 42,92 ha gruntów leśnych (6,4%). Na wymienione powiaty przypada blisko 75% (496,15 ha) powierzchni leśnej wyłączonej z produkcji w województwie wielkopolskim. Do powiatów, w których nie prowadzono wyłączeń gruntów w latach 2010–2016, należą kępiński i krotoszyński.

Natężenie wyłączeń gruntów leśnych jest zróżnicowane przestrzennie. Najwyższe – powyżej 1 ha/1000 ha lasu – było charakterystyczne dla 5 jednostek administracyjnych. Wśród nich znalazły się powiaty: turecki (17,3 ha/1000 ha lasu), kolski (5,8 ha), koniński (1,6 ha) oraz miasta na prawach powiatu: Konin

Ryc. 2. Powierzchnia oraz kierunki wyłączeń gruntów leśnych w latach 2010–2016

(3,2 ha), Poznań (2,6 ha) i Kalisz (1,7 ha). Z kolei w powiatach jarocińskim, poznańskim, słupeckim i szamotulskim oraz w Lesznie kształtowało się na poziomie około 0,7 ha /1000 ha lasu. W pozostałych jednostkach przestrzennych (22; 60%) było ono niskie i nie przekraczało 0,5 ha/1000 ha lasów, co wynika z niewielkich arealów gruntów przeznaczonych na cele nieleśne (ryc. 2).

Wyłączenia na cele nieleśne w województwie wielkopolskim dotyczyły głównie gruntów Skarbu Państwa. Powierzchnia wyłączeń na gruntach tej własności w latach 2002–2016 wynosiła 841,29 ha, co stanowi 71,5% areалу gruntów wyłączonych z produkcji leśnej w regionie. Warto zauważyć, że areal przeznaczonych na cele nieleśne terenów państwowych w okresie 2002–2016 był zmienny. Największą powierzchnię gruntów państwowych – 145,1 ha – wyłączono w 2011 r., zaś najmniejszą – 16,3 ha w 2007 r. Równocześnie ich udział w ogólnej powierzchni gruntów wyłączonych wahał się od 40,3% w 2007 r. do 87,1% w 2006 r. Największe powierzchniowo wyłączenia gruntów Skarbu Państwa miały miejsce w powiecie tureckim – 257,3 ha, kolskim – 44,5 ha i poznańskim – 29,7 ha. Jednakże tylko w tym ostatnim odsetek gruntów własności państwowej był wyższy (92,8%) niż przeciętnie w regionie.

W badanych latach przeprowadzono także wyłączenia 335,84 ha gruntów prywatnych. Ich udział w ogólnej powierzchni wyłączonych terenów leśnych kształtował się na poziomie 28,5% i był niższy niż przeciętnie w Polsce (43,5%). Równocześnie w rankingu województw wskaźnik ten plasuje województwo wielkopolskie na jednym z ostatnich miejsc. Tylko w czterech województwach (dolnośląskie, lubuskie, opolskie i zachodniopomorskie) udział prywatnych gruntów leśnych był niższy niż w województwie wielkopolskim. Natomiast pod względem areалу wyłączonych gruntów własności prywatnej województwo wielkopolskie uplasowało się na trzecim miejscu w kraju, za województwami łódzkim i mazowieckim.

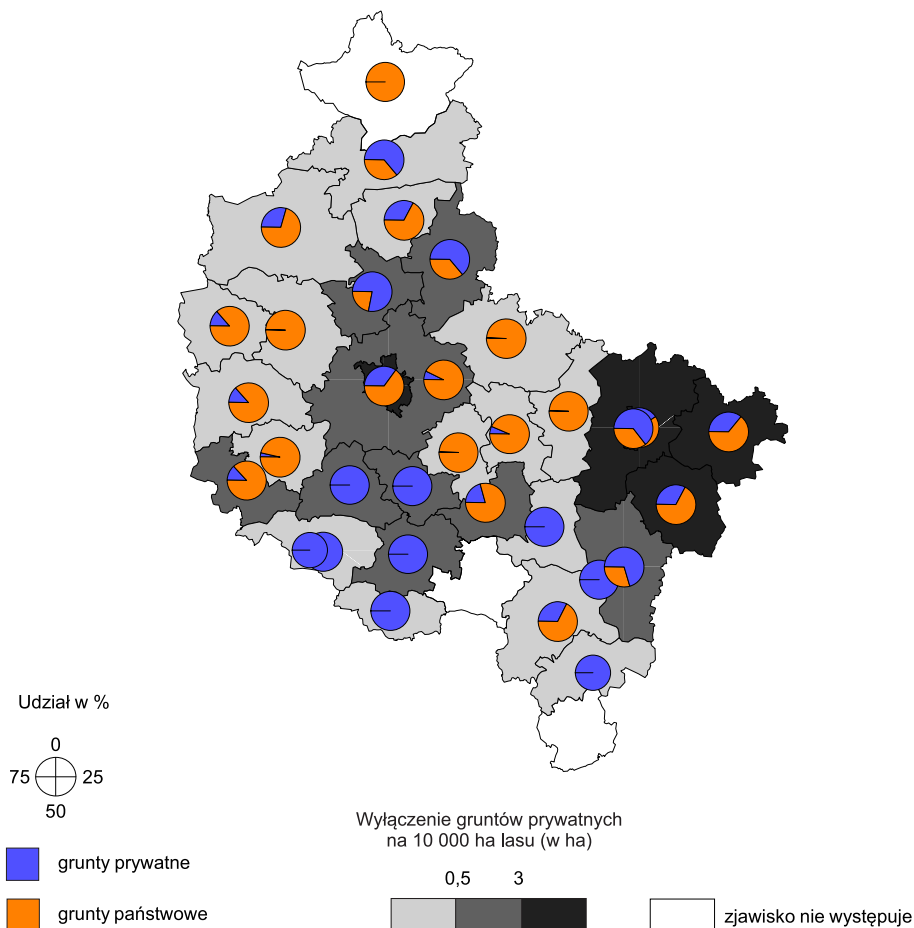
Powierzchnia wyłączonych z produkcji gruntów prywatnych wahała się od 5,82 ha w 2010 r. do 47,35 ha w 2011 r. (tab. 1). Natomiast ich udział w powierzchni ogólnej zawierał się w przedziale od 12,9% w 2006 r. do 59,7% w 2007 r.

Analiza rozmieszczenia gruntów wyłączonych z produkcji leśnej według ich własności wykazała, że w latach 2010–2016 grunty prywatne przeznaczono na cele nieleśne we wszystkich powiatach z wyjątkiem złotowskiego. W siedmiu z nich (gostyński, kościański, leszczyński, ostrzeszowski, pleszewski, rawicki, śremski) oraz w dwóch miastach na prawach powiatu (Kalisz, Leszno) wyłączeniu podlegały tylko grunty leśne tej własności (ryc. 3).

Powiaty o przewadze wyłączeń na gruntach prywatnych (powyżej 60%) stanowią ponad 1/3 (14; 38,9%) jednostek administracyjnych tego typu. Tworzą one skupienia w północnej, południowo-wschodniej i południowo-zachodniej części kraju. W skład ostatniego skupienia wchodzi wyłącznie powiaty, w których decyzje o wyłączeniu z produkcji dotyczyły w całości gruntów prywatnych. Natomiast powiatów o udziale gruntów prywatnych poniżej 20% w ogólnej powierzchni terenów wyłączonych jest 10 (27,8%). Występują one w środkowej części badanego obszaru (ryc. 3).

Największe powierzchnie prywatnych gruntów leśnych wyłączono z produkcji w powiatach tureckim – 126,4 ha; kolskim – 25,1 ha i konińskim – 17,5 ha.

W tych trzech powiatach koncentruje się około 83% ogólnego areалу wyłączonych gruntów prywatnych. Najmniej terenów leśnych przeznaczono na cele nieleśne w powiatach gnieźnieńskim, szamotulskim i średzkim – po 3 ary. Równocześnie badane powiaty cechuje duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem natężenia wyłączeń gruntów prywatnych. Waha się ono od 0,01 ha/10 000 ha lasów w powiecie szamotulskim do 56,9 ha/10 000 ha lasów w powiecie tureckim. Wysokie natężenie wyłączeń gruntów leśnych jest charakterystyczne również dla powiatu kolskiego (21,1 ha) i konińskiego (6,7 ha), co jest wynikiem przeznaczenia na cele nieleśne największych powierzchni prywatnych gruntów leśnych w województwie. Wysokie wartości analizowanego wskaźnika stwierdza się także w miastach na prawach powiatu – Koninie (20,6 ha), Kaliszu (17,3 ha), Poznaniu (9,1 ha) i Lesznie (7,2 ha). A zatem dla terenów charakteryzujących się najniższym arealem lasów prywatnych i niskim wskaźnikiem lesistości. Pozostały obszar cechował się znacznie niższym nasileniem wyłączeń gruntów prywatnych.

Ryc. 3. Struktura własnościowa wyłączonych gruntów leśnych w latach 2010–2016

Kierunki wyłączeń gruntów leśnych

Analiza kierunków wyłączeń gruntów leśnych przeznaczonych na cele nieleśne w latach 2002–2016 wykazała, że w zdecydowanej większości były to wyłączenia pod użytki kopalne. Powierzchnia terenów wyłączonych na potrzeby górnictwa odkrywkowego wynosiła 839,22 ha. Kierunek ten obejmował 71,3% ogółu gruntów leśnych wyłączonych z produkcji. Jego udział był prawie o połowę większy niż w kraju (57,6%), ale mniejszy niż w województwie łódzkim (87,1%) i województwie opolskim (86,8%). Blisko 1/7 (158 ha; 13,4%) areалу gruntów leśnych wyłączono na cele przemysłowe. Na tereny komunikacyjne przekształcono 47,92 ha (4,1%) gruntów leśnych, a na cele mieszkaniowe (tereny osiedlowe) – 18 ha (1,5% ogólnej powierzchni wyłączonej).

Wyłączenia gruntów leśnych pod użytki kopalne były przeważającym, a nawet dominującym celem wyłączeń niemalże we wszystkich latach analizowanego okresu, choć ich udział był zróżnicowany. Wyjątek stanowią lata 2006 i 2012, kiedy to większym udziałem charakteryzowały się wyłączenia gruntów na cele przemysłowe (odpowiednio 46,9% i 44,7%). Natomiast w 2010 r. największy odsetek gruntów leśnych wyłączono z użytkowania z przeznaczeniem na tereny komunikacyjne (42,2%).

Roczny rozmiar wyłączeń pod użytki kopalne wahał się od 10,5 ha w 2010 r. do 161 ha w 2014 r. Decyzje o wyłączeniu gruntów leśnych z produkcji w celu wydobycia kopalin wydano dla gruntów leżących na terenie 15 powiatów (ryc. 2). W zdecydowanej większości (68,3%) dotyczyły one gruntów Skarbu Państwa. Powierzchnia objęta decyzjami wahała się od poniżej 1 ha w powiatach grodziskim (0,32 ha), nowotomyskim (0,52 ha) i ostrowskim (0,79 ha) do 383,3 ha w powiecie tureckim. W tym ostatnim wyłączenia z produkcji miały miejsce w gminach Brudzew (259,2 ha; 67,6%), Przykona (123,2 ha; 32,1%) i Turek (0,92 ha; 0,2%). Znaczący areal wyłączeń odnotowano także w powiatach kolskim na terenie gminy Osiek Mały (67,84 ha) oraz konińskim (40,4 ha) w gminach: Wilczyn (21,64 ha), Kleczew (16,34 ha), Sompolno (1,95 ha) i Wierzbiniek (0,47 ha). Decyzje wyłączeniowe związane były z powiększaniem istniejących odkrywek węgla brunatnego w regionie, co wymagało odpowiedniego przygotowania nowych terenów w celu realizacji inwestycji.

Powiaty, w których miały miejsce wyłączenia gruntów leśnych pod użytki kopalne, można podzielić na dwie grupy. Pierwszą tworzą jednostki, w których udział wyłączeń pod użytki kopalne był niższy od 40%. Występują one na zachód od Poznania. W grupie drugiej odsetek gruntów wyłączonych przekraczał 78%, a w powiecie gostyńskim wynosił 100%. Powiaty te tworzą trzy skupienia – na północy (czarnkowsko-trzcianecki, szamotulski, wągrowiecki), południowym zachodzie (gostyński, jarociński, kościański) oraz wschodzie (kolski, koniński, turecki) województwa (ryc. 2).

Wyłączenia na cele przemysłowe występowały w całym badanym okresie z wyjątkiem 2015 r. Najmniejszą powierzchnię terenów leśnych przeznaczono na ten cel w 2016 r. – 1,97 ha (1,2%), natomiast największą w 2006 r. – 33,61 ha (21,3%). Ten kierunek wyłączeń występował w 15 powiatach oraz w Poznaniu,

ale jego arealy w wielu przypadkach były niewielkie. Tylko w 3 powiatach powierzchnia wyłączeń przekraczała 5 ha (nowotomyski – 7,61 ha; międzychodzki 6,52 ha; wrzesiński – 5,45 ha)¹. W dalszych 7 zamykała się w przedziale 1–5 ha, zaś w pozostałych nie przekraczała 0,5 ha. Udział analizowanego kierunku w ogólnej powierzchni wyłączonej z użytkowania leśnego był zróżnicowany przestrzennie. W kilku powiatach (średzki, wrzesiński, gnieźnieński, grodzki, nowotomyski) stanowił on dominujący, a w jednym (międzychodzki) przeważający kierunek wyłączeń gruntów leśnych. Natomiast symboliczny jego udział (poniżej 0,1%) zaznaczył się w powiatach zlokalizowanych w południowo-wschodniej części województwa, tj. konińskim, kolskim i tureckim. W strukturze własnościowej gruntów leśnych wyłączonych na cele przemysłowe dominowały grunty Skarbu Państwa (89,5%).

W latach 2002–2016 na cele komunikacyjne wyłączono z produkcji około 48 ha gruntów leśnych. Udział tego kierunku w ogólnej powierzchni wyłączonych gruntów leśnych wyniósł 4,1% i był niższy od wskaźnika dla Polski (5,6%). Rozmiar wyłączeń na cele komunikacyjne w latach 2002–2016 nie był jednakowy. Cechuje się on dużą dynamiką zmian do 2010 r., zaś od 2011 r. utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Wyłączenia na cele komunikacyjne wystąpiły w 16 jednostkach przestrzennych i dotyczyły przeważnie gruntów Skarbu Państwa (89,4%). Przeważnie ich udział w ogólnej powierzchni wyłączonej był niewielki. W 8 powiatach spada poniżej 1,3%, a ich areal na ogół nie przekracza 1 ha. Znaczący udział tego kierunku występuje w 2 jednostkach administracyjnych, w których przekracza 60%. Są to: Poznań i gmina Powidz (powiat słupecki), wyróżniające się także maksymalną w skali województwa powierzchnią wyłączeń gruntów leśnych na cele komunikacyjne – 5,5 ha i 7,3 ha. W pierwszym przypadku wiązało się to m.in. z rozbudową fabryki Volkswagena i zmianą układu komunikacyjnego w jej rejonie czy też z przekształceniem drogi leśnej w publiczną na terenie Wschodniego Klina Zieleni natomiast w drugim z rozbudową lotniska wojskowego.

Wyłączenia gruntów leśnych na cele mieszkaniowe prowadzone były na niewielką skalę. Ich rozmiar wahał się od 0,36 ha (2%) w 2012 r. do 1,96 ha (10,9%) w 2009 r. Przekształcenia terenów leśnych w tereny osiedlowe występowały w ponad połowie powiatów (37 gminach i 2 miastach na prawach powiatu), ale ich powierzchnia była niewielka. W większości powiatów nie przekraczała 0,4 ha, a w 7 była mniejsza od 6 arów. Występują one w zachodniej (jarociński, kościański, leszczyński, międzychodzki, wolsztyński) i wschodniej (słupecki, wągrowiecki) części województwa. Największy areal gruntów leśnych wyłączono na cele mieszkaniowe w powiecie kolskim – 1,3 ha (w gminach Kłodawa, Kościelec, Osiek Mały) oraz obornickim – 1 ha (w gminie Oborniki). Udział analizowanego kierunku wahał się od 0,1% w powiecie tureckim do 86,7% w Kaliszu. Udziałem powyżej 47% charakteryzują się jeszcze powiaty: obornicki, ostrzeszowski i pilski. Są to obszary o małej powierzchni gruntów leśnych wyłączonych z produkcji

¹ Grunty leśne wyłączono z użytkowania leśnego m.in. w związku z budową gazociągu (Leśnictwo Roża) i rozbudową huty szkła BA Glass w Sierakowie.

na cele nieleśne. W pozostałych powiatach odsetek gruntów leśnych wyłączonych na cele mieszkaniowe nie przekraczał 11%.

Przekształceniom na cele mieszkaniowe podlegały głównie grunty prywatne. W latach 2010–2016 stanowiły one 94,2% ogółu gruntów leśnych przekształconych w tereny osiedlowe. Tylko w gminach Sośnie (powiat ostrowski) i Koźminiek (powiat kaliski) wyłączono 0,39 ha (5,8%) gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa.

Podsumowanie

Analiza wykazała, że:

1. Pod względem powierzchni gruntów leśnych wyłączonej z produkcji w latach 2002–2016 województwo wielkopolskie znajduje się na 2 miejscu w kraju. Natężenie tych wyłączeń kształtuje się na poziomie 1,5 ha/1000 ha lasów i jest wyższe niż przeciętnie w kraju (1 ha).
2. W strukturze własnościowej gruntów leśnych, które zostały wyłączone na cele nieleśne, przeważają grunty Skarbu Państwa. Jest to sytuacja podobna do tej, jaką obserwuje się na poziomie kraju, choć ich udziały są różne. Ponadto intensywność wyłączeń gruntów Skarbu Państwa jest wyższa niż gruntów prywatnych. Jednak województwo wielkopolskie nie jest wyjątkiem pod tym względem, gdyż taką samą tendencję odnotowano na szczeblu krajowym.
3. Przeważającym kierunkiem wyłączeń gruntów leśnych w województwie wielkopolskim są wyłączenia pod użytki kopalne. Kierunek ten obejmuje 71,3% ogółu wyłączonych z produkcji gruntów leśnych, a jego udział jest prawie o połowę większy niż w kraju (57,6%). Równocześnie udział tego kierunku charakteryzuje się dużą koncentracją przestrzenną – aż 88% powierzchni wyłączonej z użytkowania leśnego pod użytki kopalne przypada na 3 powiaty (kolski, koniński, turecki).
4. W skali województwa najmniejsze znaczenie mają wyłączenia na cele mieszkaniowe (1,5%), a ich udział w latach 2002–2016 wykazuje tendencję spadkową.
5. Wyłączeniom na cele mieszkaniowe podlegały przede wszystkim prywatne grunty leśne (94,2%). Natomiast w przypadku pozostałych kierunków przeważają, a nawet dominujący udział miały grunty Skarbu Państwa.

Literatura

- Brzezicki T., Flisz I. 2013. Należność i opłata roczna za wyłączenie gruntów z produkcji rolnej lub leśnej – wymiar i egzekucja. *Casus Krajowa Reprezentacja Samorządowych Kolegiów Odwoławczych*, 70: 39–42.
- Cymerman J. 2012. Analiza wyłączania gruntów leśnych z produkcji na przykładzie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie w latach 1998–2011. *Studia i Materiały Towarzystwa Naukowego Nieruchomości*, 20/4: 157–167.
- Cymerman R., Kowalczyk C., Kurowska K. 2012. Ekonomiczne i prawne aspekty odrolniania i odlesiania gruntów. *Educaterra*, Olsztyn.

- Czyżyk K. 2016. Aspekty prawne wyłączenia gruntów z produkcji leśnej. *Studia i Materiały CPEL w Rogowie*, 18/49B: 127–135.
- Heldak M. 2008. Leśna przestrzeń produkcyjna w decyzjach i dokumentach planistycznych sporządzanych na obszarze gminy. *Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum*, 7/3: 27–33.
- Kurowska K. 2017. Ochrona gruntów rolnych i leśnych w procesie planowania rozwoju przestrzeni wiejskiej. [W:] R. Cymerman, A. Nowak (red.), *Kształtowanie przestrzeni wiejskiej*. Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, s. 25–41.
- Kwartnik-Pruc A., Bydłoz J., Parzych P. 2011. Analiza procesu przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele inwestycyjne. *Studia i Materiały Towarzystwa Naukowego Nieruchomości*, 19/4: 169–179.
- Maćkiewicz B., Motek. P. 2014. Wyłączenia gruntów rolnych z produkcji rolnej a dochody gmin z podatku od nieruchomości. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 28: 69–77.
- Prus B. 2012. Kierunki zmian przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych w Polsce. *Acta Scientiarum Polonorum, Geodesia et Descriptio Terrarum*, 11/2: 27–40.
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. 2015, nr 0, poz. 1695 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2003, nr 80, poz. 717 z późn. zm.).
- Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. (t.j. Dz.U. 2017, poz. 788 z późn. zm.).

Scale and directions of the designation of forest land for non-forest purposes in Wielkopolska voivodeship

Abstract: The article shows a scale, directions and spatial differences in the designation of forest land for non-forest purposes in Wielkopolska voivodeship. It also discusses the principles of forest land exclusion from production. The study period covers the years 2002–2016. The analysis is conducted by poviats.

The research proved that in terms of the woodland area excluded from production in the years 2002–2016, Wielkopolska voivodeship ranks second in the country. Treasury land prevails in the ownership structure of forest land designated for non-forest purposes, yet the intensity of its exclusion is lower than that of private land.

It has been found that the prevailing direction of the exclusion of forest land in the voivodeship are exclusions for mined land. This direction covers 71.3% of the total woodland excluded from production. It is characterised by a great spatial concentration – as much as 88% of woodland turned into mined land falls on three poviats (Koło, Konin, Turek). Nearly 1/7 (13.4%) of the woodland area was designated for industrial purposes and 4.1% for transport. The least important is the designation for housing purposes (1.5%) and their share in the years 2002–2016 shows a declining trend. Private forest land (94.2%) was predominated in the designation for housing purposes. In the case of other directions, Treasure land prevailed.

Key words: forests, forest land, exclusions from forest production, Wielkopolska voivodeship